

Grote of Barbarakerk Culemborg, 24 december 2024, Kerstnachtdienst

Lezingen: Jesaja 9: 1-6 en Lucas 2: 1-20

Thema: 'Verhoor van vier engelen'

Voorganger: ds. Martin Walton

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

'Ere zij God in de hoge en vrede op aarde voor mensen van welbehagen.'

Zo hebben de engelen gezongen. Klopt dat? En voor wie? Of is de vrede verder weg dan ooit? De onvrede en de oorlog, mensen in de knel en op de vlucht, de berichten tuimelen over elkaar. Wat zullen de engelen erbij gedacht hebben toen zij over vrede op aarde zongen? Moet dat niet onderzocht worden?

Stel je voor dat een onderzoekscommissie samengesteld wordt uit vertegenwoordigers van regering en parlement, van het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Vier engelen worden opgeroepen om voor de commissie te getuigen.

1. De eerste engel verschijnt voor de commissie.

De voorzitter legt aan de eerste engel uit waarom die is opgeroepen. 'Geachte engel, het is bekend dat u in een ver verleden betrokken was bij het uitroepen van de vrede op aarde. Nu vele eeuwen later heeft de commissie moeten vaststellen dat de vrede ver te zoeken is. Op het moment lijkt het helemaal de verkeerde kant op te gaan. Vandaar dat de verdenking is gerezen dat uw aankondiging ronduit misleidend is geweest.'

De engel is niet zo goed thuis in dit soort taalgebruik, maar antwoordt: 'Beste voorzitter, beste leden van de onderzoekscommissie. Ik vind het nog steeds een mooi lied dat wij gezongen hebben. Toen was er ook veel oorlog en bezetting, onrecht en uitbuiting, allemaal onder de noemer van afgedwongen vrede met wraakzuchtige keizers en hardvochtige koningen. Maar wij engelen zagen eenvoudige mensen met een oprecht verlangen naar vrede. Arme mensen die gastvrij waren. Kwetsbare mensen die hun gekwetste medemensen verzorgden. Mensen die vreemdelingen onderdak en bescherming boden, zoals herders hun schapen behoeden. Mensen die iets weerspiegelen van God zelf, net als die ene mens Jezus voor wie wij toen gezongen hebben. In dat kwetsbaar kindje zagen wij al een teken van Gods vrede. Zo mooi kan God zijn onder de mensen. Daarom hebben wij gezongen: Vrede op aarde onder die eenvoudige mensen van het welbehagen. Tegenwoordig zou men misschien zeggen: Vrede op aarde, om te beginnen bij jezelf. Ik wil het nu nog een keer zingen als u wilt.'

De voorzitter onderbreekt de engel: 'Ik merk dat u heel enthousiast bent, maar dit is een onderzoek en geen concert. Toch, waarom hebt u, als u van zingen houdt, het lied 's nachts ergens in een afgelegen streek gezongen en niet in een van de prachtige concertzalen die onze wereld kent? U wilt toch dat mensen uw boodschap horen!?'

'Wij zijn begonnen bij mensen van wie wij dachten, dat zij het willen horen, die ontvankelijk zijn, die ook wat bemoediging konden gebruiken daar in de kou in de nacht. En voor ons als engelen is er geen verschil tussen dag en nacht, tussen afgelegen streken en drukke steden. Wij houden van onverwachte plekken en momenten.'

'Tja,' zegt de voorzitter, 'uw verklaring is ook niet wat wij verwachtten. U kunt gaan.'

2. De tweede engel verschijnt.

Aan de tweede engel wordt gevraagd hoe men had gedacht de vrede tot stand te brengen, welke middelen men destijds ter beschikking had, welke strategieën uitgezet werden.

De tweede engel vertelt over grote groepen mensen die bij een rivier aan de rand van de woestijn waren bijeengekomen om gewassen te worden en een nieuw begin te maken; over grote vredesmaaltijden met meer dan 5000 mensen waar men brood en vis met elkaar deelde; over een grote mars bij de stad Jeruzalem met palmtakken en een ezel.

‘Ik vraag niet naar grote evenementen maar naar strategieën,’ interrumpeert de voorzitter.

‘Nou,’ zegt de engel, ‘die feesten waren voor Jezus juist zijn strategie. Feesten waar er plaats is voor iedereen en vooral voor hongerige mensen. Jezus bedacht dat je de dingen kan om-draaien. De laatste voorop laten gaan. De onderliggende naar boven halen. Schulden ver-geven. Zo kan je de dingen op aarde rechtzetten, zodat het voor iedereen een feest wordt.’

De commissie hoort het hoofdschuddend aan, totdat één inbreekt: ‘Met alle respect voor het sociaal-cultureel werk waar u over spreekt, wij zitten met grote problemen: oorlogen, geweld, terrorisme. Komt u met oplossingen of niet? Wij willen volgend jaar of het jaar daarna met aanbevelingen komen.’

‘Ik vrees van niet,’ antwoordt de engel. ‘Kijk, de machtigen van deze wereld, de presidenten en de parlementen, denken altijd in termen van oplossingen en partijprogramma’s en groots ingrijpen.

Jezus, en de profeten, hebben steeds een andere aanpak. Ze zoeken niet de oplossing maar de richting. Ze zoeken het keerpunt. Ze zoeken de dagelijkse dingen die vandaag een draai aan de situatie zou kunnen geven.’

‘Nou, nou, nou,’ roept een ander vanachter de tafel. ‘Dat lijkt me wel erg simpel, naïef. Zo staat u steeds aan het begin terwijl wij hier een weg nodig hebben die daadwerkelijk naar de vrede toe leidt. Lange-termijn-denken.’

‘Er is geen weg naar de vrede,’ antwoordt de tweede engel. ‘Vrede is de weg. Dat noemen wij lange adem.’

‘Nou,’ zegt de voorzitter, ‘u blijft net als uw collega in de herhaling van uw boodschap steken. Wij zoeken hier naar verklaringen. En oplossingen. U kunt gaan.’

3. De derde engel.

Om te voorkomen dat de derde engel, net als de eerste twee ook terug zou grijpen op aloude boodschappen, wordt aan de derde direct gevraagd, hoe het komt dat er tegenwoordig geen vrede op aarde is.

‘Is dat zo?’ vraagt de derde engel. ‘Als ik rondkijk op de aarde zie ik miljoenen, miljarden mensen die in vrede met hun burens leven, mensen die elkaar groeten en helpen, mensen die lief en leed met elkaar delen. Kinderen die met elkaar spelen. Mensen die met elkaar zingen en dansen. Geliefden die elkaar kussen. Mensen die hun brood en hun huis met anderen delen. Allemaal stukjes vrede op aarde, zou ik zeggen, waar God zich over verblijdt. En, weet je, als je al die stukjes bij elkaar op telt, dan durf ik te wedden dat er meer vrede op aarde is dan onvrede. Ik kan nog meer voorbeelden geven ...’

‘Het lijkt,’ interrumpeert de voorzitter, ‘dat u een beroep doet op verzachtende omstandigheden bij uw uitroepen van de vrede. Maar wat hebben wij aan voorbeelden? Tegenover uw voorbeelden kan de onderzoekscommissie hele andere voorbeelden stellen.’

‘Zeker!’ zegt de engel. ‘Geen moment dat wij engelen daar niet over treuren, hoe mensen elkaar naar het leven staan en onverschillig zijn. En het is waar: één persoon, één partij kan de vrede verstoren, maar voor vrede moeten mensen samenwerken. Maar vergeet niet dat geweld en geldverspillingen woekeraars, parasieten zijn. Zij kunnen alleen bestaan bij de gratie van al de mensen van goede wil die liefhebben en kinderen opvoeden, die voedsel verbouwen en huizen bouwen, zorgen en muziek maken. Dat de machtigen het leven van zovelen vernietigen, kan alleen omdat er nog zo veel anderen zijn die voor het leven zorg dragen, ook voor het leven van de machtigen zelf. Misschien kunt u daar iets over zeggen in uw verslag.’

De voorzitter wordt ongeduldig: ‘Wij hebben u niet opgeroepen om ons te zeggen wat wij moeten concluderen. U bent degene die melding van vrede op aarde hebt gemaakt. U moet zich hier verantwoorden. Wij ontkennen niet dat er ook wel dingen goed gaan, maar wij hadden gehoopt op een politieke visie van uw kant. Maar dat hoor ik niet in uw woorden. U kunt gaan.’

4. De laatste van de vier engelen verschijnt.

‘Meneer de engel, begint de voorzitter, wij hebben al drie van uw collega’s ondervraagd. Naar de mening van de deskundigen hier aan tafel zijn zij niet verder gekomen dan het herhalen van oude leuzen en het wijzen op kleine, onbeduidende gebeurtenissen.’

‘Ik ben het niet eens met deze uitleg,’ zegt de vierde engel.

‘Ik ben nog niet uitgesproken,’ zegt de voorzitter, ‘en bovendien is het niet de bedoeling dat u in uw getuigenis laat beïnvloeden door wat anderen naar voren hebben gebracht. Of u het daarmee eens bent is niet relevant.’

‘Maar meneer de voorzitter,’ zegt de vierde engel, ‘u zou kunnen weten dat onder engelen een grote eensgezindheid heerst. U had net zo goed één engel kunnen oproepen om antwoord op uw vragen te krijgen. Over de vrede zijn wij gelijkgezind.’

‘U bent niet hier,’ zegt de voorzitter geïrriteerd, ‘om de werkwijze van onze commissie aan de orde te stellen, maar om u aan een verhoor te onderwerpen. Is dat duidelijk?’

‘Is het u nog niet duidelijk,’ antwoordt de engel, ‘dat de bouwstenen voor een huis van vrede voor het oprapen liggen? En steen voor steen wordt hier en overal daaraan gebouwd. Dat is wat mijn collega’s u duidelijk hebben willen maken. Laat horen wie het horen wil. Maar het is daarmee, vrees ik, net als met engelenzang. Als je er niet voor openstaat, dan hoor je het niet.’

‘Wilt u suggereren,’ vraagt de voorzitter, ‘dat de deskundigen achter deze tafel gezeten niet in staat zijn om te onderscheiden wat tot vrede dient en wat niet?’

‘Die suggestie is van u,’ zegt de engel. ‘Maar wie een visie wil hebben moet eerst zien wat er is. En wij zien ook dat de vrede die God voor alle mensen is begonnen telkens gefrustreerd wordt als u of wie dan ook de verantwoordelijkheid bij anderen legt. Mensen veroordelen elkaar. Ze kunnen beter hun verlangens delen. Mensen verwensen hun vijanden. Laten ze hun verlegenheid delen. Regeringen voeren de wapenwedloop op. Laten ze in vrede investeren. Geld genoeg. Wij zien dat regeringsleiders zelf door angst geregeerd worden. Tegen hen zeggen wij

engelen, net als tegen alle anderen: Vrees niet! En wees vooral niet bang om zelf mee te doen met de vrede.'

'Ik weet,' antwoordt de voorzitter, 'dat het tot het vaste repertoire van engelen hoort om 'Vrees niet!' te roepen. Maar dat lijkt me een beetje achterhaald.'

'Achterhaald zeker niet,' zegt de engel, 'want angst is er nog veelvuldig. En onze taak als engelen is niet om de angst verder aan te wakkeren, zoals zo velen doen, maar om het verlangen naar vrede te voeden en de weg te wijzen.

Als u mij nu wilt verontschuldigen. Ik heb nog een paar concerten op mijn agenda. Wij engelen raken nooit uitgezongen: 'Ere zij God in den hoge', als dat u interesseert, 'en vrede op aarde voor mensen van welbehagen.' Laat meezingen, wie meezingen wil.'

De voorzitter wil weer tussenbeide komen, maar de engel is al verdwenen, al onderweg, met achterlating van een spoor, een spoor van engelenzang. Gezang is het laatste wat de voorzitter wil. Hij sluit haastig de zitting. In de stilte klinkt een echo van gezang.

Amen.